

การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

The Formation and Political Roles of the Thai Political Party Branches under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550

อเนก สุขดี^{*}, ดร.เสนีย์ คำสุข^{**} และ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล^{***}

Anek Sookdee, Dr.Senee Comsook and Dr.Pathan Suvanamongkol

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา 1) การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย 2) บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย 3) ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 4) ให้ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากเอกสารและจากคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสาขาพรรคการเมืองจำนวน 16 สาขาของพรรคการเมือง 4 พรรค จำนวน 28 คน เจ้าหน้าที่ กต. (กลาง) และเจ้าหน้าที่กต.ประจำจังหวัดจำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น

^{*} นักศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^{**} รองศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^{***} รองศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

34 คน โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สาขاپรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ตั้งขึ้นให้ครบเกณฑ์ตามเงื่อนไขของกฎหมาย เพื่อให้พรรคสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการเลือกตั้ง 2) สาขاپรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองที่สำคัญหลายบทบาท แต่บางสาขاپรรคได้ดำเนินบทบาทเฉพาะในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขاپรรคเพียงอย่างเดียว 3) ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งสาขاپรรคการเมืองไทย คือ ความไม่พร้อมในด้านเงินทุนและสมาชิกพรรค สำหรับปัญหา อุปสรรคในการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขاپรรคการเมืองไทย คือ ขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินงาน การไม่ได้รับความสนับสนุนจากสำนักงานใหญ่ รวมทั้งกฎหมาย ระเบียบและประกาศของกกต.ยังไม่ส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของสาขاپรรค 4) ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขاپรรคการเมืองไทย คือ สำนักงานใหญ่ควรให้การสนับสนุนแก่สาขاپรรคที่ก่อตั้งขึ้นให้มีความพร้อมทางการเงิน บุคลากร รัฐและ กกต. ต้องให้ความสนับสนุนในการก่อตั้งสาขاپรรค โดยต้องปรับปรุงข้อกฎหมายให้เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขاپรรคที่เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคและประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางด้วยความสมัครใจ มีอิสระตามความต้องการที่แท้จริงของตนเอง

คำสำคัญ: บทบาททางการเมือง, สาขاپรรคการเมือง, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) the formation of branches of Thai political parties under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550; 2) the roles of those branches; 3) related problems and obstacles; and 4) recommendations to overcome those problems.

This was a qualitative research based on documentary research and interviews with 34 key informants, selected through purposive sampling, consisting of 28 people who were members or executive committee members of 16 branches of 4 political parties (Democrat, Bhumjaithai, For Heaven and Earth, and Matubhum) and 6 people who were officials of the Office of the Election Commission of Thailand or provincial election committees. Data were analyzed descriptively.

The results showed that: 1) Most of the branches of political parties were established properly according to the conditions set in the law so that they could undertake political activities, especially election-related activities. 2) The branches performed several roles, but the branch of the Matubhum Party was only active in its role on the day of the party's national referendum. 3) The main problems with the formation of party branches were a lack of funding and a shortage of members. The main obstacles to their political roles were insufficient funding for their operations, lack of support from the party, and some of the Election Commission of Thailand rules and regulations that do not support the branches' activities. 4) Recommendations for solving

these problems are to have the political parties provide enough funding and personnel for all their branches and to have the government and the Election Commission of Thailand revise the relevant laws and rules to facilitate the political role of party branches, enabling party members, citizens to voluntarily participate more fully and freely in political activities.

Key Word: Political role, Political party branch, Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550

บทนำ

พรรคการเมืองถือเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในฐานะเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนโดยการนำเอาปัญหาหรือความต้องการของประชาชนมาแปลงให้เป็นนโยบายและดำเนินกิจการทางการเมืองให้เกิดการปฏิบัติตามนโยบายนั้น ซึ่งการที่พรรคการเมืองจะทำหน้าที่ดังกล่าวได้ดีและมีประสิทธิภาพ พรรคการเมืองจำเป็นต้องมีสาขาพรรคการเมืองที่ถือเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในพื้นที่ต่างๆของประเทศโดยเฉพาะในพื้นที่ที่ห่างไกลจะได้มีความใกล้ชิดกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกับพรรคได้มากขึ้น

พรรคการเมืองในประเทศทางตะวันตก อาทิ ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน และสหรัฐอเมริกาจะให้สมาชิกในสาขาพรรคเป็นฐานหลักของพรรค ความเข้มแข็งของพรรคการเมืองจึงเป็นผลมาจากความเข้มแข็งของสาขาพรรค สำหรับในประเทศไทยสาขาพรรคการเมืองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพรรคการเมืองตามกฎหมายโดยในมาตรา 26 แห่ง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2550 ได้กำหนดว่าภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองใด พรรคการเมืองนั้นต้องมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา พรรคการเมืองใดที่ไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคให้ครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนดย่อมสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมือง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันจะให้ความสำคัญแก่สาขาพรรคการเมืองตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่ในสภาพความเป็นจริงสาขาพรรคการเมืองไทยถูกมองข้ามจากผู้บริหารพรรคที่อาจจะกล่าวได้ว่าทุกพรรคการเมือง นอกจากนี้ บางพรรคการเมืองเมื่อก่อตั้งสาขาพรรคแล้วก็ไม่ค่อยมีการติดต่อประสานงานหรือให้ความช่วยเหลือแก่สาขาพรรคเท่าที่ควร การก่อตั้งสาขาพรรคแต่ละสาขาไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจนแน่นอน สาขาพรรคส่วนใหญ่จะมีบทบาททางการเมืองค่อนข้างจำกัดและไม่ต่อเนื่องและส่วนใหญ่จะมีบทบาทเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น (คู่มือการปฏิบัติงานของสาขาพรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2547: 45-47)

จากสภาพปัญหาต่างๆตามที่กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลทำให้สาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันยังคงไม่สามารถที่จะดำเนินบทบาททางการเมืองของตนได้อย่างสมบูรณ์ จึงน่าที่จะศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบว่าการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยมีความเป็นมาอย่างไร ก่อตั้งขึ้นด้วยเหตุผลใด และประสบปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งหรือไม่ โดยเมื่อก่อตั้งแล้วสาขาพรรคได้มีการดำเนินบทบาททางการเมืองอะไรบ้าง ใน การดำเนินบทบาททางการเมืองนั้น สาขาพรรคได้ประสบกับปัญหา อุปสรรคอะไรหรือไม่และมีข้อเสนอแนะในการดำเนินการกับปัญหา อุปสรรคดังกล่าวอย่างไร ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะช่วยส่งเสริมหรือพัฒนาสาขาพรรคการเมืองไทยให้เป็นสาขาพรรคมวลชนที่เข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
2. เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
4. เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพโดยมีรายละเอียด ดังนี้

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ สาขาพรรคการเมืองจำนวน 16 สาขาในพื้นที่ 4 ภาค¹¹ ของพรรคการเมือง 4 พรรค ดังนี้ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคภูมิใจไทย พรรคเพื่อฟ้าดิน และพรรคมาตุภูมิโดยจะศึกษาสาขาพรรคของพรรคการเมืองเหล่านี้ภาคละ 1 สาขา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาท/มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งสาขาพรรคและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรค คือ ผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรค/สาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรค สมาชิกพรรค เจ้าหน้าที่

¹¹ ประกาศนายทะเบียนพรรคการเมืองเรื่องบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัด พ.ศ.2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พุทธศักราช 2550 ได้แบ่งภาคออกเป็น 4 ภาค ดังนี้ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง (รวมกรุงเทพมหานคร)

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

ปีที่ 2 เล่มที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กลาง) และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1. พรรคการเมือง ผู้วิจัยได้แบ่งตัวอย่างที่เป็นพรรคการเมืองออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้
1) พรรคการเมืองขนาดใหญ่ ได้แก่ พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาคและมีสมาชิกตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไปมีจำนวน 5 พรรค ผู้วิจัยเลือกพรรคประชาธิปัตย์และพรรคภูมิใจไทยเป็นตัวแทนตัวอย่างกลุ่มที่ 1 2) พรรคการเมืองขนาดกลาง ได้แก่ พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาคและมีสมาชิกตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไปแต่น้อยกว่า 50,000 คนมีจำนวน 11 พรรค ผู้วิจัยเลือกพรรคเพื่อฟ้าดินเป็นตัวแทนตัวอย่างกลุ่มที่ 2 และ 3) พรรคการเมืองขนาดเล็ก ได้แก่ พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาคและมีสมาชิกตั้งแต่ 5,000 คนขึ้นไปแต่น้อยกว่า 10,000 คน ผู้วิจัยเลือกพรรคมาตุภูมิเป็นตัวแทนตัวอย่างกลุ่มที่ 3 รวมตัวอย่าง (พรรคการเมือง) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 28 คน ดังนั้นผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรค/สาขาพรรคการเมืองจำนวน 4 คน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสาขาพรรคการเมืองจำนวน 16 คน และสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 8 คน

2. เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 6 คน ดังนี้ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กลาง) จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจำนวน 4 คน

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2550

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากที่ได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วเพื่อใช้ในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้มีหนังสือขอความอนุเคราะห์ส่งไปยังตัวอย่างเป้าหมายเพื่อทำการนัดหมายวัน เวลาในการสัมภาษณ์ และได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ 4 ภาคของประเทศในระหว่างวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2555 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2555 โดยใช้การสัมภาษณ์ และแบบสังเกตการณ์ ในส่วนที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิหรือเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ผลการวิจัยพบว่า การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้รับการริเริ่มโดยส.ส.หรือบุคคลระดับ “แกนนำ” ของพรรคเป็นผู้มอบหมายให้ดำเนินการจัดหาบุคคลต่างๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นบุคคลที่รู้จักกันมาร่วมประชุมก่อตั้งและเลือกกรรมการสาขาพรรคเพื่อให้ครบตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดและรักษาพรรคไว้ให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้ โดยสาขาพรรคที่ก่อตั้งขึ้นมักจะตั้งร่วมกับสำนักงานของ ส.ส.ในพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงสำคัญของแต่ละพรรค
2. บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองไทยส่วน

ใหญ่ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองที่สำคัญหลายบทบาท อาทิ การรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค การให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป การรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป อย่างไรก็ตาม ยังมีบางสาขาพรรคได้ดำเนินบทบาทเฉพาะในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี สาขาพรรคเพียงอย่างเดียว เช่น สาขาพรรคมาตุภูมิ

3. ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

3.1 ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ประสบปัญหาอุปสรรคในการก่อตั้งสาขาพรรคทั้งจากปัญหาภายในสาขาพรรคเอง อาทิ ความไม่พร้อมในด้านเงินทุน กรรมการสาขาพรรค และสมาชิกพรรค รวมทั้งการไม่ได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่ และปัญหายานนอกสาขาพรรค อาทิ กฎหมายยังไม่เอื้อต่อการดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรค และความสนใจในพรรคการเมืองของประชาชนมีน้อย

3.2 ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ประสบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินบทบาททางการเมืองทั้งจากปัญหาภายในสาขาพรรคเอง อาทิ การไม่ได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่ในปัจจัยด้านต่างๆ โดยเฉพาะเงินทุน งบประมาณได้รับน้อยไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม กรรมการและสมาชิกสาขาพรรคไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งขาดเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน และปัญหายานนอกสาขาพรรค อาทิ กฎ ระเบียบของ กกต. ข้อบังคับพรรค กฎหมายพรรคการเมือง รวมทั้งบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ยังไม่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรค

4. ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

ผลการวิจัยพบว่าพรรคสำนักงานใหญ่ควรให้การสนับสนุนแก่สาขาพรรคที่ก่อตั้งขึ้นให้มีความพร้อมทางการเงิน บุคลากร และควรดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรคเพิ่มขึ้น

ในจังหวัดหรือพื้นที่ที่ยังไม่มีการก่อตั้งเพื่อเป็นการขยายฐานของพรรค รัฐและกต. ต้องให้ความสนับสนุนในการก่อตั้งสาขาพรรค โดยต้องปรับปรุงข้อกฎหมายให้เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคที่เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคและประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางด้วยความสมัครใจ มีอิสระตามความต้องการที่แท้จริงของตนเอง

สรุปและอภิปรายผล

สรุปการวิจัย

การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่จะตั้งในเขตฐานเสียงสำคัญของพรรคเพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ที่กฎหมายพรรคการเมืองกำหนดและเพื่อที่จะรักษาพรรคสำนักงานใหญ่ให้สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ต่อไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยสาขาพรรคการเมืองที่ได้รับการก่อตั้งส่วนใหญ่จะมาจากการริเริ่มของบุคคลระดับแกนนำของพรรคมากกว่าที่จะมาจากการรวมตัวของประชาชนที่เป็นสมาชิกพรรคในพื้นที่ เมื่อสาขาพรรคได้รับการก่อตั้งเรียบร้อยแล้วสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองที่สำคัญหลายบทบาทโดยเฉพาะบทบาทการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค การช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค และการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม มีบางสาขาพรรคที่ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองเฉพาะในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคเพียงอย่างเดียว สำหรับบทบาทในการคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับชาตินั้น สาขาพรรคหามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงไม่ ปัญหา อุปสรรคที่สำคัญในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ได้แก่ ความไม่พร้อมในด้านเงินทุนและสมาชิกพรรค รวมทั้งการไม่ได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่ ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมือง

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาพสินธุ์

ปีที่ 2 เล่มที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2556)

เมืองไทย คือ พระคณานักงานใหญ่ควรให้การสนับสนุนแก่สาขาพรรคที่ก่อตั้งขึ้นให้มีความพร้อมทางการเงิน บุคลากร รัฐและกต.ต้องให้ความสนับสนุนในการก่อตั้งสาขาพรรค โดยต้องปรับปรุงข้อกำหนดให้เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคที่เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางด้วยความสมัครใจ มีอิสระตามความต้องการที่แท้จริงของตนเอง

อภิปรายผล

1. การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

พิจารณาจากแนวความคิดประชาธิปไตยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติที่รองรับเสรีภาพในการก่อตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 65 วรรคแรก) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2550 ที่ได้กำหนดให้พรรคการเมืองที่จดทะเบียนการจัดตั้งแล้วจะต้องมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขาภายในหนึ่งปี (มาตรา 26) นั่นก็เพื่อให้ประชาชนในท้องที่ห่างไกลสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองกับพรรคการเมืองได้มากขึ้นอันจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของพรรคและให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆของพรรคได้มากขึ้นแต่ความเป็นจริง ก็คือ จากการศึกษาสาขาพรรคการเมืองที่เป็นตัวอย่าง (ยกเว้นพรรคประชาธิปัตย์) พบว่าจะไม่ค่อยกระตือรือร้นในการก่อตั้งสาขาพรรคให้กระจายไปทั่วประเทศเพื่อเป็นการกระจายอำนาจและการตัดสินใจจากพรรคส่วนกลางตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากนัก โดยส่วนใหญ่มีกจะตั้งสาขาพรรคเพียง 4 สาขาให้ครบตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้นเพื่อที่จะไม่ให้พรรคถูกยุบและเป็นการรักษาพรรคไว้ให้สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยมีกจะตั้งรวมกับสำนักงานส.ส.ในพื้นที่ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สันต์ โชคพงษ์อุดมชัย (2544: 82) ที่

พบว่าพรรคการเมืองไทยโดยส่วนมากจะไม่ค่อยกระตือรือร้นในการตั้งสาขาพรรคและส่วนใหญ่หากจะตั้งสาขาพรรคก็มักจะตั้งในท้องที่เขตเสียงของตนมากกว่าที่จะกระจายการตั้งสาขาไปยังท้องที่ต่างๆ เพราะการตั้งสาขาพรรคขึ้นมาจะทำให้พรรคการเมืองมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นขณะที่รายรับยังคงไม่แน่นอน มีความสอดคล้องกับวรานนท์ วิเศษศิริ (2551: 118) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “หลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองกับระบบพรรคการเมืองไทย” ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคในระบบพรรคการเมืองไทยถูกกำหนดให้จัดตั้งขึ้นในลักษณะที่เน้นให้มีจำนวนครบตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อมิให้พรรคไม่ต้องถูกยุบเลิกและประโยชน์ในการได้รับเงินสนับสนุนโดยขาดการพิจารณาจัดตั้งให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิกพรรคในแต่ละเขตและสอดคล้องกับ รุ่งโรจน์ รักษ์วงศ์ (2542: 52) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสาขาพรรคการเมือง: แนวทางปฏิรูปภายใต้เงื่อนไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” ที่พบว่าสาขาพรรคการเมืองยังคงสภาพของสำนักงานนักการเมืองหรือสำนักงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละท้องถื่นอยู่อย่างเด่นชัด

หากพิจารณาลักษณะการก่อตั้งสาขาพรรคตามค่านิยมการเมืองไทย “เจ้านาย-ลูกน้อง” แล้วจะพบว่าความสัมพันธ์ “เจ้านาย-ลูกน้อง” เป็นค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าหลักการซึ่งฝังรากลึกอยู่ในสังคมการเมืองไทยมาช้านานและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองไทย กล่าวคือ การรวมตัวเป็นพรรคการเมืองไทยนั้นเกิดจากตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการเป็นรัฐบาลเพื่อแสวงหาอำนาจ อิทธิพลหรือผลประโยชน์ต่างๆ ส่วนตน ส่วนหลักการหรืออุดมการณ์มีส่วนน้อยมากต่อการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองของไทย ซึ่งถ้าตัวบุคคลหรือผู้นำที่เป็นเจ้าของพรรคมีอันเป็นไปหรือถอนตัวจากวงการเมืองหรือย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองอื่นแล้วพรรคการเมืองนั้นก็จะล่มสลายหรือไม่มีบทบาททางการเมืองอีกต่อไป การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยก็เช่นกันที่ส่วนใหญ่มาจากการริเริ่มของผู้บริหารพรรคในส่วนกลางหรือ ส.ส.ในพื้นที่ (เจ้านาย) ที่จะไปติดต่อกับแกนนำหรือ

สมาชิกพรรค (ลูกน้อง) ให้ดำเนินการให้โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ส่วนสมาชิกสาขาพรรคก็ไม่ได้มีความศรัทธาในนโยบายและอุดมการณ์ของพรรคแต่อย่างใดแต่เข้ามาเป็นสมาชิกให้เพราะรู้จักกันเป็นการส่วนตัวหรือเพื่อผลประโยชน์บางอย่าง การมีสมาชิกพรรคที่ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคเองจึงมีน้อยเพราะสาเหตุมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวที่ทำให้ประชาชนรอคอยและหวังแต่จะพึ่งบุคคลที่มีอำนาจโดยไม่คิดที่จะพึ่งตนเองหรือรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้กับกลุ่มตน

จากการศึกษาข้อบังคับพรรค¹² ของแต่ละพรรคในปัจจุบันจะเห็นว่าส่วนใหญ่ต่างกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรคในการก่อตั้งสาขาพรรคในเขตพื้นที่ใดก็ได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งคณะกรรมการบริหารพรรคมักจะกำหนดให้มีการตั้งสาขาพรรคในเขตพื้นที่ที่ตนและผู้ที่มีบทบาทสำคัญภายในพรรคได้รับการสนับสนุนหรือสามารถคุมฐานเสียงในเขตเลือกตั้งนั้นได้อันเป็นการกำหนดจากบนลงล่างแทนที่จะคำนึงถึงความพร้อมของสมาชิกพรรคในพื้นที่ว่ามีจำนวนสมาชิกครบตามเกณฑ์ที่ข้อบังคับพรรคกำหนดที่จะก่อตั้งสาขาพรรคในเขตท้องที่ดังกล่าวได้หรือไม่รวมถึงการสนับสนุนจากประชาชนอันเป็นการกำหนดจากล่างขึ้นบน สมาชิกพรรคในพื้นที่จึงมีสิทธิแต่เพียงเข้าชื่อเสนอไปยังคณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาโดยไม่มีความในการริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคอย่างแท้จริงเหมือนดังที่ สันต์ โชคพงษ์อุดมชัย (2544: 58) กล่าวว่าถึงแม้ว่าพรรคการเมืองไทยพยายามที่จะแสดงถึงการที่เป็นพรรคการเมืองแบบมวลชน (Mass Parties) โดยการกระจายสาขาพรรคการเมืองตามท้องที่ต่างอันแสดงให้เห็นว่าเป็นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสู่ท้องถิ่นต่างๆก็ตามแต่การมีสาขาพรรคการเมืองของไทยนั้นจะแตกต่างจากหมู่ประเทศเสรีประชาธิปไตยอื่นๆที่พัฒนาแล้ว (โดยเฉพาะประเทศแถบตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส) ที่มุ่งให้ความเป็นอิสระและการตัดสินใจแก่สมาชิกพรรคที่สามารถดำเนิน

¹² เช่น ข้อบังคับพรรคการเมืองประชาธิปไตย พ.ศ.2551 ข้อ 42 , ข้อบังคับพรรคภูมิใจไทย พ.ศ. 2552 ข้อ 17, ข้อบังคับพรรคมาตุภูมิ พ.ศ.2552 ข้อ 36

กิจการสาขาพรรคได้โดยตรง การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคการเมืองไทย (แทบทั้งหมด) จะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของส่วนกลาง คือ สำนักงานใหญ่เสมอ และบุญเลิศ คชายุทธเดช (2554: 14) ที่กล่าวว่าผู้บริหารพรรคการเมืองตั้งแต่หัวหน้าพรรคลงมาถึงเลขาธิการพรรคและกรรมการบริหารพรรคมักจะถูกขาดอำนาจไว้ที่ตัวเองและพรรคพวกตัดสินใจในกิจการของพรรค ไม่รับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะใดๆ จากสมาชิก นอกจากนี้ ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคนั้นไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากสมาชิกพรรคทุกคนและจากการสัมภาษณ์ประธานสาขาพรรคบางคนที่ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือว่าตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคนั้นมีการวางตัวไว้หมดแล้ว การเชิญตัวแทนสมาชิกร่วมประชุมเพื่อคัดเลือกกรรมการบริหารพรรคนั้นเป็นการทำตามข้อบังคับพรรคเท่านั้น

2. บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2550 พรรคการเมืองรวมทั้งกต.โดยกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองได้ให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันที่มากขึ้นจึงทำให้สาขาพรรคโดยเฉพาะสาขาพรรคการเมืองขนาดใหญ่และขนาดกลางมีการดำเนินบทบาททางการเมืองที่ต่อเนื่องและเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ต่างๆมากขึ้น มีการให้สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมกับสาขาพรรคมากขึ้น มีการทำงานเชื่อมโยงกับประชาชนและกลุ่มทางสังคมต่างๆมากขึ้น สาขาพรรคการเมืองเหล่านี้จึงสามารถทำให้ระบบพรรคการเมืองมีความเข้มแข็งและพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองแห่งปวงชนได้ เพราะพรรคมีรากฐานมาจากประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกสาขาพรรคที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไม่เป็นพรรคที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางเพียงแห่งเดียว สำหรับสาขาพรรคการเมืองขนาดเล็กนั้นผู้วิจัย

เห็นว่ายังคงไม่สามารถที่จะทำให้ระบบพรรคการเมืองมีความเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งได้เพราะหากได้พิจารณาถึงความเป็นมาแล้วจะพบว่าส่วนใหญ่ได้รับการก่อตั้งขึ้นโดยแกนนำพรรคหรือส.ส.เพื่อให้ครบตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเท่านั้นโดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะทำมวลชนหรือดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแต่อย่างใด เป็นการตั้งไว้เฉยๆ

ตามหลักการของประชาธิปไตยนั้นอำนาจในการกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนในนามของพรรคถือเป็นอำนาจสูงสุดของสมาชิกพรรคอย่างแท้จริง พรรคการเมืองต้องให้อำนาจดังกล่าวนี้เป็นของสมาชิกในเขตสาขาพรรคทุกคนโดยตรง ทั้งนี้ก็เพื่อลดการรวมศูนย์อำนาจในการตัดสินใจคัดเลือกตัวบุคคลของหัวหน้าหรือกรรมการบริหารพรรคในส่วนกลางที่มีมักจะคัดเลือกเอาบุคคลที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว นายทุนรวมถึงญาติมิตรลงสมัครเป็นผู้แทน แต่จากการศึกษาบทบาทการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคมีประเด็นที่ไม่เป็นไปตามหลักการข้างต้น ก็คือ สาขาพรรคการเมืองไทยทั้งหมดที่ศึกษามานี้มีบทบาทในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับพรรค¹³ ในรูปแบบการประชุมสมาชิกพรรคแล้วเสนอชื่อเข้าไปยังพรรคเพื่อให้คณะกรรมการบริหารพรรคได้พิจารณาซึ่งดูจะสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยวัฒน์ วิจารณ์นท์ (2535) ที่ศึกษาเรื่อง “บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคประชาธิปัตย์” พบว่าบทบาทในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับชาติยังไม่ได้กระจายมาสู่สาขาพรรคแต่อย่างใด และสอดคล้องกับวรานนท์ วิเศษศิริ (2551: 118-120) ที่ศึกษาพบว่าการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเมื่อพิจารณาจากข้อบังคับพรรคแต่ละพรรคแล้วจะเห็นได้ว่าไม่ได้กำหนดในลักษณะที่ให้สิทธิสมาชิกในสาขาพรรคมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวผู้สมัครโดยตรงแต่กลับ

¹³ ข้อบังคับพรรคการเมืองประชาธิปัตย์ พ.ศ.2551 ข้อ 73, ข้อบังคับพรรคภูมิใจไทย พ.ศ.2552 ข้อ 63, ข้อบังคับพรรคเพื่อฟ้าดิน พ.ศ.2553 ข้อ 94 และข้อบังคับพรรคมาตุภูมิ พ.ศ.2552 ข้อ 33

กำหนดให้เป็นอำนาจของส่วนกลางโดยหัวหน้าหรือกรรมการบริหารพรรคไม่กั้นซึ่งการตัดสินใจอาจไม่ตรงต่อความต้องการของประชาชนหรือสมาชิกพรรคอย่างแท้จริง ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอำนาจในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครควรอยู่ในความรับผิดชอบของสาขาพรรคเจ้าของพื้นที่โดยตรง ทั้งนี้ เพราะสาขาพรรคย่อมใกล้ชิดและรู้ดีว่าจะส่งผู้สมัครคนใดที่มีความรู้ความสามารถ ที่ทราบปัญหาและความต้องการของพี่น้องประชาชนได้ดีที่สุดและมีความชัดเจนในพื้นที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง ดังนั้น การที่พรรคโดยหัวหน้าหรือคณะกรรมการบริหารพรรคกำหนดตัวผู้สมัครเองนั้นอาจจะไม่ตรงกับความต้องการของสมาชิกพรรคและอาจทำให้พรรคสูญเสียโอกาสในพื้นที่ไปก็ได้อาจจะทำให้สาขาพรรคเจ้าของพื้นที่ไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้หากผู้สมัครที่พรรคส่งมาไม่ตรงกับความต้องการของสาขาพรรค นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2550 ก็ได้บัญญัติในทำนองเดียวกัน (มาตรา 38) ที่กำหนดให้เป็นอำนาจของส่วนกลางโดยคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งอันเป็นการบัญญัติที่ทำให้อำนาจในการกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกพรรคถูกละเลย

สำหรับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่ยังไม่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรค กล่าวคือ ด้านการเมืองนั้นสาขาพรรคไม่มีหัวคะแนนแต่พรรคการเมืองอื่นมีหัวคะแนนที่จะรวบรวมรายชื่อและบัตรประชาชนเพื่อซื้อเสียงซึ่งดูจะมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของรุ่งโรจน์ รักษ์วงศ์ (2542: 52) ที่กล่าวว่าสาขาพรรคการเมืองไม่มีผลโดยตรงต่อคะแนนเสียงมากนักเมื่อเทียบกับการจัดตั้งทางการเมืองแบบหัวคะแนนเสียงในแต่ละท้องถิ่นซึ่งดำรงอยู่ในปัจจุบัน ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นด้วยกับข้อความข้างต้นว่าตราบใดที่บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยยังไม่เข้มแข็งพอ ระบบหัวคะแนนก็จะยังคงมีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งในพื้นที่เป็นอย่างมากประกอบกับอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ที่ได้กลมกลืนวิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาช้านานจึงส่งผลทำให้การขยายสาขาพรรคเป็นไปได้ยากยิ่งเพราะสายใยทางการเมืองของสังคมการเมืองไทยมิได้อยู่ในรูปแบบของสาขา

พรรคการเมืองเป็นสายใยของความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้นำในเมืองกับผู้นำท้องถิ่นและกับหัวคะแนนของผู้นำท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง ระบบหัวคะแนนจึงมีลักษณะเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองแต่ก็นิยมทำกันอย่างจริงจังในสภาพที่สาขาพรรคยังอ่อนแอยังพึ่งตนเองไม่ได้อย่างแท้จริง ส่วนในด้านสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ที่ให้การยกย่องนับถือคนที่มีหน้ามีตาในสังคมโดยไม่สนใจความผิดชอบชั่วดีของคนๆ นั้นก็เพราะว่าการยึดมั่นในตัวบุคคลยังคงมีอิทธิพลอยู่มากในสังคมไทยโดยเฉพาะในสังคมชนบทดังที่วิชัย ต้นศิริ (2548: 529-530) ได้กล่าวว่าระบบอุปถัมภ์ใหม่ทำให้เกิดระบบการยึดตัวบุคคล (Personalism) เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ทางการเมืองทำให้การเมืองของสังคมไทยเป็นการเมืองที่ปราศจากหลักการซึ่งท่านมหาตมะคานธีได้กำหนดไว้ว่าเป็น “บาป” ข้อที่หนึ่งของบาปเจ็ดประการของมวลมนุษยชน ส่วนด้านเศรษฐกิจ คือ คนในพื้นที่มีฐานะยากจน ดังนั้น เมื่อมีใครมาแจกเงินก็จะตอบแทนด้วยการลงคะแนนเสียงให้ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดระบบอุปถัมภ์ กล่าวคือ เมื่อผู้อุปถัมภ์ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์แล้ว ฝ่ายหลังย่อมรำลึกถึงบุญคุณของฝ่ายแรกและพยายามที่จะกระทำการสิ่งใดเป็นการตอบแทน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากงานวิจัยนี้ทำการศึกษาสาขาพรรคการเมืองจำนวน 16 สาขาของพรรคการเมือง 4 พรรค ผลการวิจัยที่ได้จึงไม่สามารถที่จะเป็นตัวแทนของสาขาพรรคการเมืองทั้งหมดได้ ดังนั้น หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้พึงคำนึงถึงข้อจำกัดหรือเงื่อนไขด้วย
2. เนื่องจากงานวิจัยนี้ทำการศึกษาสาขาพรรคการเมืองในทุกภูมิภาคของประเทศซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกันหลากหลาย ดังนั้น หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้พึงคำนึงถึงบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชาชนในภูมินาณนั้นประกอบด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ วีรานันท์. 2535. บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคประชาธิปัตย์. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ คชายุทธเดช. 2554. “บทบาทสาขาพรรคกับการพัฒนาพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง.” วารสารพรรคการเมืองสัมพันธ์ 16 (1): 13-14.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2550.
- รุ่งโรจน์ รักษ์วงศ์. 2542. “การพัฒนาสาขาพรรคการเมือง: แนวทางปฏิรูปภายใต้เงื่อนไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540.” เอกสารวิชาการส่วนบุคคล, สถาบันพระปกเกล้า.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.
- วรานนท์ วิเศษศิริ. 2551. หลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองกับระบบพรรคการเมืองไทย. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชัย ดันศิริ. 2548. วิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. 2547. คู่มือการปฏิบัติงานของสาขาพรรคการเมือง. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- สันต์ โชคพงษ์อุดมชัย. 2544. ทิศทางการพัฒนาพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.